

Ftalater i leksaker

Tillsynsprojekt 2008

Maria Mattsson

Innehållsförteckning

1 Bakgrund	sid 1
2 Syfte och mål	sid 1
3 Avgränsning	sid 1
4 Metod/genomförande	sid 1
5 Fakta om ftalater	sid 2
6 Resultat	sid 3
7 Åtgärder	sid 6
8 Diskussion och slutsatser	sid 7

Bilagor

1. Projektplan
2. Checklista för inspektion och provtagning

1 Bakgrund

I verksamhetsplaneringen (VEP) för 2008 avsattes 0,6 personmånad för tillsyn av farliga ämnen i varor. Under 2008 inriktades tillsynen av farliga ämnen i varor mot förekomsten av ftalater i leksaker. Enligt VEP och projektplan (se bilaga 1) skulle provtagning av ftalater i leksaker ske på sex försäljningsställen under 2008. Sammanlagt skulle 10 leksaker analyseras.

2 Syfte och mål

Leksaker och barnvårdsartiklar av plast som säljs i Luleå kommun ska inte innehålla ftalater i strid med gällande bestämmelser. Försäljare av leksaker och barnvårdsartiklar ska vara medvetna om gällande regler.

Vid ett projekt som genomfördes 2006 hade hälften av de analyserade leksakerna (fem av tio) koncentrationer av ftalater som överskrider nu gällande gränsvärden. Syftet med det nya projektet är att genom att ta stickprover av leksaker som finns till försäljning i Luleå idag kontrollera att dessa inte innehåller ftalater i halter överskridande gränsvärdena. Syftet är också att göra en uppföljning av tidigare projekt.

3 Avgränsning

Fyra av de fem försäljningsställen som sålde leksaker som innehöll ftalater vid förra projektet finns fortfarande kvar och togs med också i detta projekt. En ny leksaksaffär som har öppnat i Luleå, och en stormarknad som inte ingick i det tidigare projektet togs också med. Eftersom syftet även är att följa upp det projekt som genomfördes 2006 har en del av urvalet av leksaker (och försäljningsställen) varit styrt så att uppföljande prover kan tas. För att se om det var någon skillnad mellan olika tillverkningsår valdes två olika varianter av "My Little Pony" ut. I ena fallet var förpackningen märkt "2006", i andra fallet "2007".

4 Metod/genomförande

Innan inspektionen skickades ett brev ut till berörda företag där de informerades om den kommande tillsynen/provtagningen. Tillsammans med brevet skickades även Kemikalieinspektionens faktabrev om ftalater i leksaker från december 2007. Vid inspektionen ställdes några frågor till företaget enligt en i förväg iordningställd checklista (bilaga 2). Därefter köptes den/de leksaker som valts ut för provtagning.

Utvalda leksaker fotograferades och skickades därefter till ALS Scandinavia AB (fd Analytica AB) för analys. Analys gjordes enligt ALS Scandinavia AB's paket OL-4 "Bestämning av ftalater i leksaker". Mätning utförs med GC-MS. Rapporteringsgränsen är lägre än 0,1 %, minsta provmängd är 50 gram.

OL 4- Ftalater

dimetylftalat
di-pentylftalat
dietylftalat
di-(2-etylhexyl)ftalat (DEHP)
di-n-propylftalat
butylbensylftalat (BBP)
di-n-butylftalat (DBP)
di-cyklohexylftalat
di-isobutylftalat
di-isononylftalat (DINP)
di-isodecylftalat (DIDP)
di-n-oktylftalat (DNOP)

Information om resultatet av provtagningen skickades sedan ut till berörda företag. Två företag hade produkter som innehöll ftalater i koncentrationer som översteg gällande gränsvärde. Dessa informerades även muntligt om resultatet.

Kemikalieinspektionen informeras om resultatet av detta projekt och får projektrapporten för kännedom. Samråd med Kemikalieinspektionen har även skett under projektets gång.

5 Fakta om ftalater

Ftalater är samlingsnamnet på en grupp kemiska ämnen som används bland annat som mjukningsmedel i plast. Leksaker och andra produkter avsedda för barn kan därför innehålla ftalater.

Vissa ftalater misstänks kunna påverka människans fortplantningsförmåga (vara reproduktionsstörande). Ftalaterna DEHP, DBP och BBP är klassificerade som reproduktionsstörande. För tre andra ftalater har klassificering som reproduktionsstörande inte kunnat göras eftersom vetenskaplig information saknas eller är motstridig. Det kan dock inte uteslutas att även dessa ftalater utgör en risk om de används i leksaker och barnavårdsartiklar. Exponering av DINP, DIDP och DNOP bör därför undvikas i så stor utsträckning som möjligt, särskilt när det gäller produkter som kan stoppas i munnen.

Regler

Efter 16 januari 2007 gäller att ftalaterna DEHP, DBP och BBP inte får användas som ämne eller som beståndsdelar i preparat i koncentrationer som överstiger 0,1 % uttryckt i massa av det mjukgjorda materialet i leksaker och barnavårdsartiklar. För ftalaterna DINP, DIDP och DNOP gäller detsamma för leksaker och barnavårdsartiklar som barn kan stoppa i munnen.

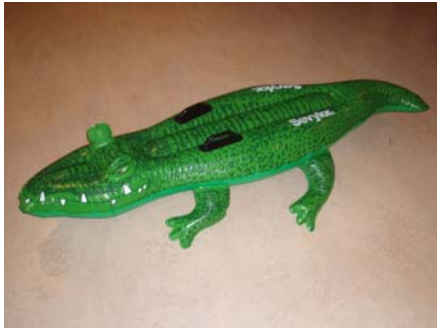
Leksaker eller barnavårdsartiklar som innehåller ftalater i en koncentration som överstiger ovan nämnda gränsvärde får inte släppas ut på marknaden. Haltgränsen 0,1 % gäller den sammanlagda halten av DEHP, DBP och BBP eller DINP, DIDP och DNOP.

Aktuella regler är direktiv 2005/84/EG och Kemikalieinspektionens föreskrifter KIFS 1998:8 kap. 10 § 4b.

6 Resultat

Nedan redovisas de olika leksaker som provtagits samt resultatet av provtagningen. Samtliga leksaker kan stoppas i munnen enligt vår bedömning och därmed gäller förbud mot samtliga av de sex ftalater som berörs av bestämmelserna.

Badleksak "Krokodil"

Innehåller ftalaterna DEHP (24 %), DINP (16 %), DNOP (0,18%) och DIDP (0,036%). De tre sistnämnda = ca 16,2 %

Bedömning: uppfyller inte reglerna

Badleksak "Sjölejon"

Innehåller inte ftalater över aktuella gränsvärden. Leksaken kunde dock inte analyseras med samma noggrannhet som övriga prover pga störningar från matrisen. Innehåller DINP < 0,04%

Bedömning: uppfyller reglerna

Badleksak "Floaties"

Innehåller ftalaterna DEHP (31 %), DNOP (0,11 %), DIDP (0,065 %) och DINP (10%). De tre sistnämnda = ca 10,17 %.

Bedömning: uppfyller inte reglerna

Golvpussel

Innehåller inte ftalater över aktuella gränsvärden

Bedömning: uppfyller reglerna

My litte pony (Winter)

Innehåller inte ftalater över aktuella gränsvärden

Bedömning: uppfyller reglerna

My little pony (Storytime)

Innehåller inte ftalater över aktuella gränsvärden

Bedömning: uppfyller reglerna

New Born Baby

Innehåller inte ftalater över aktuella gränsvärden

Bedömning: uppfyller reglerna

Vattenleksak

Innehåller inte ftalater över aktuella gränsvärden

Bedömning: uppfyller reglerna

Stenar

Svårtydda resultat: innehåller DINP < 0,097%

Bedömning: På grund av störningar från matrisen kunde inte analysen göras med samma noggrannhet som för de övriga proverna. Bedömningen är dock att reglerna uppfylls (< 0,1 %)

Babydocka

Innehåller inte ftalater över aktuella gränsvärden

Bedömning: uppfyller reglerna

Sammanfattande bedömning

Av de analyserade leksakerna bedöms åtta stycken uppfylla reglerna gällande ftalatinnehåll; Sjölejonet, My Little Pony (båda varianterna), Golvpusslet, New Born Baby, Babydocka, Vattenleksaker och Stenarna. Två produkter är klart underkända och innehåller ftalater i koncentrationen som kraftigt överstiger gränsvärdet 0,1 %; Badleksaker Krokodil, och Floaties. Sjölejonet och Stenarna kunde inte analyseras med samma noggrannhet som övriga leksaker (förhöjda kvantifieringsgränser) på grund av andra ämnen som störde analysen. Resultatet tyder dock på att båda leksakerna uppfyller reglerna.

7 Åtgärder

Samtliga inspekterade företag har i förväg fått ett informationsblad och efter analysen en information om aktuellt resultat. De företag som hade produkter med för höga koncentrationer ftalater informerades även muntligt om resultatet.

Ett företag valde att frivilligt omedelbart plocka bort den aktuella produkten från försäljningshyllorna. Uppgift om när denna produkt har importerats till EU eller tillverkats har

inte gått att få tag på. Det är dock troligt att det är en äldre produkt. I och med att produkten inte kommer att säljas bedöms att inga ytterligare åtgärder behöver vidtas.

Även det andra företaget beslutade att frivilligt ta bort produkterna (Krokodilen och Späckhuggaren (Orca)) ur sortimentet.

8 Diskussion och slutsatser

Reglerna gäller för sex utpekade ftalater, DEHP, DBP, BBP, DINP, DIDP och DNOP. För tre av ftalaterna gäller förbudet alla leksaker och barnavårdsartiklar, oavsett om de kan stoppas i munnen eller inte (DEHP, DBP och BBP). För de tre andra gäller förbudet om leksaken/barnavårdsartikeln kan stoppas i munnen.

En haltgräns gäller; 0,1 % av mängd ftalat i den mjukgjorda plasten. Reglerna gäller för barn (enligt leksaksdirektivet anges åldersgränsen för barn till 14 år). Haltgränsen 0,1 % är vald för att om ftalaterna ska ha en mjukgörande funktion behöver halten överstiga 0,1 %. Ftalatinnehåll med halter under 0,1 % betraktas därför som föroreningar, inte som medvetet tillsatta.

De produkter som omfattas får inte *släppas ut på marknaden*. Kemikalieinspektionen och EU-kommissionen definierar "sätta ut på marknaden" som den första gången en produkt lämnar tillverkaren eller passerat tullen till ett EU-land. Produkter som tillverkades eller importerades och fanns i lager innan reglerna trädde i kraft omfattas inte. EU-kommissionen har dock påpekat att avsikten med reglerna är att de produkter som omfattas ska försvinna från marknaden så snart som möjligt och att det därför inte är meningen att man ska kunna lägga upp stora lager före bestämmelserna träder ikraft för att sedan sälja ut under flera år. Enligt kommissionens uppfattning ska de lager som tillverkare och importörer hade i samband med ikraftträdandet nu vara slut.

Vid detta projekt har vi dock kunnat konstatera att produkter som innehåller idag otillåtna halter ftalater fortfarande finns kvar ute i detaljhandeln. I det ena fallet (Floaties), har miljökontoret inte kunnat ta reda på hur länge produkten funnits på försäljningsstället, eller när produkten tillverkats eller importerats till EU. Den person som nu är ansvarig i butiken är ny på denna tjänst och kunde inte lämna dessa uppgifter. Produkten kommer dock inte att säljas vidare utan plockades omedelbart bort från hyllorna.

I det andra fallet kunde vid inspektionen på företaget först konstateras att den produkt som analyserades vid förra projektet (Orca), fortfarande fanns till försäljning på företaget. Det bedömdes inte meningsfullt att analysera denna produkt eftersom den redan konstaterats innehålla för höga ftalathalter. Två andra produkter valdes istället ut för analys, med målsättningen att dessa produkter skulle vara importerade eller tillverkade efter 16 januari 2007, och därmed borde vara fria från ftalater. Den ena produkten, krokodilen, innehöll dock trots detta höga koncentrationer ftalater. Det har även i fallet med krokodilen varit svårt att få fram uppgifter om när produkten importerats (till EU) eller tillverkats. Företaget beslutade dock att ta bort de produkter som konstaterats innehålla för höga koncentrationer ftalater ur sortimentet.

Positivt var att samtliga besökta företag var väl medvetna om gällande regler, och att krav ställs på leverantörer att produkter ska vara ftalutfria vid inköp. Vissa har centrala inköpsorganisationer som kontrolleras dessa frågor.

Vid förra projektet konstaterades en "My Little Pony" innehålla för höga ftalathalter. Vid den uppföljning som nu gjordes visade sig båda varianterna av "My Little Pony" som analyserades från olika tillverkningsår klara reglerna om ftalatinnehåll.

Ett frågetecken kan vara leksaker som säljs i samband med marknader eller större utförsäljningar av billiga leksaker. Varifrån kommer dessa leksaker, och vilka kontroller har gjorts? Vilken kunskap har dessa försäljare? Detta är svårare att undersöka eftersom försäljningen sker under kortare period och sedan upphör den (i alla fall på den platsen).

Viss utrensning av gamla produkter som innehåller höga koncentrationer ftalater har skett i samband med detta projekt. Utrensningen har varit frivillig från företagets sida. En fråga kan annars vara vad man kan göra när man hittar gamla produkter i handeln som "borde" vara borta sedan länge men som inte är det. I två av de analyserade produkterna i detta projekt var halten DEHP så hög som 31 % i ena fallet och 24 % i det andra. Som en jämförelse kan nämnas det förbud mot marknadsföring och försäljning som Kemikalieinspektionen beslutat om gällande badmadrasser innehållande 30 % DEHP. Vår slutsats är att det i vissa fall kan vara befogat att gå vidare och försöka stoppa leksaker som innehåller höga halter hälsofarliga ftalater även om dessa inte kan konstateras vara tillverkade eller importerade efter förbudet trädde i kraft. Samråd med Kemikalieinspektionen bör dock ske.

PROJEKTPLAN

Namn på projektet: Ftalater i leksaker	Tid när projektet utförs: V 8-18
Projektledare: Maria Mattsson	Paketets nummer: GM 1

Deltagare i projektet

Maria Mattsson (projektledare) och Katarina Frilén

Bakgrund

Kemiska ämnen är en del av vårt vardagliga liv. Vissa av dessa kemikalier kan dock vara farliga för vår hälsa eller miljön.

Ftalater är namnet på en grupp kemiska ämnen som baseras på ftalsyra. Ftalater kommer bland annat ut i miljön genom läckage och spridning från varor och avfallsupplag. Människor kan exponeras genom t ex inandning, föda, vatten eller direktkontakt. Dessutom kan barn exponeras via leksaker och barnavårdsartiklar som stoppas i munnen. Vissa ftalater misstänks kunna störa människans fortplantningsförmåga (reproduktionsstörande).

Syfte och mål

Leksaker och barnavårdsartiklar som säljs i Luleå kommun ska inte innehålla förbjudna ftalater. Syftet med projektet är också att följa upp det projekt som genomfördes 2006 då hälften av de analyserade leksakerna innehöll ftalater över nu gällande gränsvärden.

Metod

Information om bestämmelserna samt brev om kommande inspektion och provtagning skickas ut till utvalda leksaksaffärer. Provtagning av 10 leksaker kommer att genomföras. I analyspaketet (OL-4) ingår analys av 12 olika ftalater. Vid inspektionerna ställs frågor om rutiner för inköp av leksaker m.m. enligt i förväg iordningsställd checklista.

Avgränsning

Sex leksaksaffärer och andra som säljer leksaker och barnavårdsartiklar väljs ut för inspektion och provtagning (se bilaga). Fyra (av fem) verksamheter där leksaker med förhöjda ftalathalter konstaterades vid förra projektet finns fortfarande kvar och kommer att ingå även i detta projekt. Utöver detta kommer ytterligare två försäljningsställen att ingå. En - två leksaker per ställe kommer att väljas ur för provtagning och analys.

Transportbehov

Extra bil kommer troligen inte att behövas.

Total tidsåtgång

Förberedelse:	0,05
Genomförande:	0,5
Avslut:	0,05

Kostnader

Analyskostnader
Inköp av leksaker/barnavårdsartiklar för analys

Kronor

20 000
5 000

Intäkter**Kronor****Granskad och godkänd****Datum:** 2008-02-21

Maria Mattsson
Projektledare

Mats-Åke Bygdemark
Chef/uppdragsgivare

UPPFÖLJNING AV EKONOMI, TID OCH ARBETSSÄTT**Verklig tidsåtgång:**

Förberedelse: _____

Genomförande: _____

Avslut: _____

Verklig kostnad: _____**Verklig intäkt:** _____**Arbetsätt:** _____

Kommentarer: _____

Projektledarens signatur och datum

Checklista för inspektion och provtagning av ftalater i leksaker och barnvårdsartiklar

Administrativa uppgifter

Datum:	Restid:	Insptid:	För/efterarbete:
Företag:		Fastighetsbeteckning:	
Adress:		Telefonnummer:	
Närvarande:		Typ av verksamhet: (t ex. leksaksaffär, presentbutik, livsmedelsaffär):	
Organisationsnummer			

Uppgifter om verksamheten

Ansvar för inköp av leksaker

Verksamheten ansvarar själv för inköp/upphandling av de leksaker/barnvårdsartiklar som säljs.

Upphandling/inköp sker av annan (t ex centralt i organisationen). Ange hur: _____

Kunskap om ftalatinnehåll

Finns kunskap på företaget om aktuell lagstiftning gällande ftalater? Ja Nej Beskriv: _____

- Hur har det kontrollerats att de produkter (leksaker/barnvårdsartiklar) som säljs inte innehåller ftalater?

Vet ej

Det har inte kontrollerats

Det ansvarar någon annan för (vem?) _____ telefon: _____

Krav/frågor angående ftalater har ställts till leverantörer

Annat sätt (beskriv hur): _____

Provtagning

Provtyp (t ex barbiedocka, badleksaker, o s v) OBS! Minsta provmängd är 50 gram!	Kostnad för provet (inköp)
Uppgifter om provet: ☐ Leksak ☐ Barnavårdsartikel ☐ Kan stoppas i munnen ☐ Kan <u>inte</u> stoppas i munnen Uppgift om tillverkare/ importör: Namn: _____ Uppgift om när leksaken har köpts in till butiken: _____ Uppgift om när leksaken importerats (till EU) eller tillverkats: _____ Fotografera leksaken/barnavårdsartikeln innan den skickas iväg för analys! Spara eventuell förpackning!	

Resultat av provtagning:

Analysresultat. ☐ Provet innehåller inte ftalater ☐ Provet innehåller följande ftalater: ☐ DEHP _____ vikt % ☐ DBP _____ vikt % ☐ BBP _____ vikt % ☐ DINP _____ vikt % ☐ DIDP _____ vikt % ☐ DNOP _____ vikt % ☐ _____ vikt % ☐ _____ vikt % ☐ _____ vikt % ☐ _____ vikt %
--

Bedömning:

☐ Leksaken/barnavårdsartikeln uppfyller gällande regler avseende ftalater ☐ Leksaken/barnavårdsartikeln uppfyller inte gällande bestämmelser avseende ftalater ☐ Leksaken/barnavårdsartikeln är tillverkad eller importerad före bestämmelsen trädde ikraft.
